

ochránce před porušováním práva a pořádku ve státě a bránit jej před vnějšími silami (s. 56).

Kapitola pátá se zabývá především mocí náboženskou. V první části autor vysvětluje původ pojmu normativ a ideologie. Konstatuje, že myšlenka normativu vychází z normy, což je standard práva regulující chování ve společenském uspořádání. Ideou je, že sociální společenský život, jako nařízený a kontinuální proces, závisí na sdílených očekáváních a povinnostech. V rámci ideologie přináší názory Karla Marxe, Vilfreda Pareta a Michaela Manna. Poggi používá definici náboženství založenou na Durkheimově myšlence, že „náboženství je soubor sociálně předepsané víry a praktik vztahujících se k říši reality chápané jako posvátná“ (s. 63). Poggi zabývající se katolickou církví a „vyzbrojený“ znalostí křesťanství, sleduje příchod křesťanství do Římské říše, vznik křesťanství jako legálního náboženství v říši a jeho uznání oficiálním státním náboženstvím v roce 383 po Kristu (s. 94). Popisuje dějiny zápasu katolické církve o její upřednostnění před státem, který probíhal v Evropě po řadu století. V závěru objasňuje, jakým způsobem se stát a církev nakonec díky potřebě vzájemné spolupráce shodly na konsensu.

Kapitola šestá pojednává o vztahu mezi kreativními intelektuály a státem. Termín „kreativní intelektuálové“ autor vztahuje na „podskupinu lidí, kteří se v daném kontextu zabývají stanovením standardů, inovací obsahu a forem uměleckých činností, kritikou konvenčních předpokladů o intelektuální validitě a morálních hodnotách, rozšiřováním hranic veřejně platných způsobů chápání, vize (vidění), estetického hodnocení a cítění“ (Str. 100). Tito intelektuálové pak sehrávají roli ideologické moci. Svůj názor opírá autor o Mannovu teorii, která vysvětluje pojem „intelektuál-

ní“ v dané společnosti jako zvláštní skupinu lidí, která získá monopol nad „významem, normami a estetickou a rituální praxí“. Tyto čtyři složky – „význam, normy, rituální a estetické“, se rozvinuly do svébytných oblastí specializace. „Význam“ se stal působištěm filozofů a vědců; „normy“ sférou zákonodárců a právníků; „estetická praxe“ oblastí umělců. Pouze „rituál“ zůstává v rukou náboženských vůdců.

V sedmé části knihy podává autor rozbor ekonomické moci, rozdělující společnost na ty, jenž mají majetek, a na ty, kteří jej nemají. Svou teoretickou analýzu autor založil na klasických sociologicko-teoretických dílech Karla Marxe, Maxe Webera, Alvina Gouldnera, kteří se zabývají se vztahem těchto dvou skupin v moderní společnosti. Předposlední část charakterizuje různé školy ekonomické filozofie a jejich vztah ke státu. V poslední části autor analyzuje vojenskou moc, jež se stala vlastní nezávislou základnou moci, a zohledňuje přitom přístupy Millse a Manna.

Podle mého názoru recenzovaná kniha reprezentuje myšlenky jednoho z nejlepších specialistů na teorii státu a sociální moci. Představuje významný příspěvek k politické sociologii a dalším odvětvím sociálních věd. Tuto práci jsem považoval za nutné připomenout, neboť při studiu forem sociální moci je neopominutelným zdrojem nejen konkrétních informací, ale i základních teoretických konceptů.

Alemayehu Kumsa

Tomáš Chorvát (ed.): *Miestne komunity I.* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2009, 164 stran.

Na konci roka 2009 vydal Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici zborník *Miestne komunity I.* Číslo-

vane zborníkov v názve naznačuje, že sa (predpokladám) jedná o prvú publikáciu zo série podobne orientovaných titulov. Tento prvý zborník nesie podtitul *Lokality, komunity a ich charakteristiky*. Editorom zborníka a koordinátorom výskumných prác v rámci projektu Miestne komunity, ktorého výstupom je tento zborník, je pracovník spomínaného ústavu Tomáš Chorvát.

Zámerom prezentovanej publikácie je zoznámenie čitateľov, záujemcov o problematiku miestnych komunít najrozličnejšieho druhu s výsledkami prvej časti výskumu s názvom „Vplyv spoločenských a priestorových zmien po roku 1918 na charakter miestnych komunít“, ktorý je spracovávaný v rámci projektu Miestne komunity. Monografický zborník sa delí na dve časti. Prvá časť sa zameriava na *Charakteristiky skúmaných lokalít a komunít* a predstavuje jadro výskumných aktivít. Druhá časť zborníka nesie názov *Príspevky k premenám miestnych komunít v 20. storočí* a obsahuje štúdie venované čiastkovým problémom, ktoré výskumníci v rámci svojich aktivít k tejto téme otvorili.

Editor zborníka v jeho úvode zoznamuje čitateľov nielen so zámerom s akým bol zborník spracovaný, či s jeho jednotlivými príspevkami. Osvetľuje aj odborné zameranie členov autorského kolektívu, čo spolu s informáciami o jeho kreovaní v úvodnej koncepcnej štúdií podáva obraz o cieľi, ktorý celý projekt Miestne komunity má. Týmto cieľom je vytvorenie spoločnej platformy, sústreďujúcej záujemcov o problematiku miestnych komunít z rôznych vedných odborov, ktorí výskumom vybraných komunít na základe spoločnej muštry a zároveň zo svojho odborného pohľadu obohacujú jej skúmanie danej problematiky.

Zborník prináša informácie o miestnych komunitách na Slovensku (Radvaň pri Banskej Bystrici, Modrý Kameň, Nová Les-

ná, Krásna nad Hornádcom, Bystré, Kynceľová, Špania Dolina), v Čechách (Široký Důl a Liberecko) a v západnom Rumunsku. Časovo je skúmanie charakteru miestnych komunít zasadené do obdobia 20. storočia a začiatku 21. storočia (roky 1918–2008).

Vo východiskovej štúdií zborníka koordinátor výskumu Tomáš Chorvát veľmi jasne a dostatočne zoznamuje čitateľa s cieľmi, východiskami, definíciami a rámcami výskumu ako aj s genézou, cieľmi a ambíciami projektu Miestne komunity. Tu je potrebné zdôrazniť, že pojem miestna komunita je v rámci tohto projektu chápaný striktne z priestorového pohľadu, teda v bezprostrednej súvislosti s lokalitou a jej všeobecným i priestorovým vývojom.

Zborník ako celok je príspevkom ku skúmaniu zmien v spoločnosti (nie len slovenskej) na úrovni miest a obcí obdobných veľkostných charakteristík a ich miestneho/komunitného života. A práve v tomto je zborník prínosný. Chápanie celospoločenských zmien predovšetkým v súvislosti s historickými medzníkmi (prvá ČSR, Slovenský štát, socialistické a postsocialistické obdobie) je tu neustále reinterpretované. Príspevky 11 autorov podávajú správy a množstvo informácií pre uchopenie a pochopenie zmien, ktoré na lokálnej úrovni ilustrujú dopady celospoločenských zmien.

Netematizovanie zborníka na konkrétny problém či zameranie sa na iba na jednu či dve komunity je určite prínosné. Na druhej strane mnohé zistenia, kvôli ich nízkej reprezentatívности, je zatiaľ ťažké výraznejšie teoreticky uchopiť ako celok. Ďalšie zborníky, ktoré by mali byť do určitej miery pokračovaním recenzovaného, snáď pomôžu utvoriť aj teoretické základy premien miestnych komunít na Slovensku v 20. a 21. storočí.

Prvý príspevok v zborníku nesie názov *Radvaň – charakteristiky lokality*

a miestnej komunity a jej autorom je Tomáš Chorvát. Príspevok je značne vyčerpávajúci z pohľadu množstva sprostredkovaných poznatkov o tejto dnes mestskej časti Banskej Bystrice (v minulosti sa jednalo remeselnícke mestečko). Autor štúdie sa tu popri spoločenskom a priestorovom vývoji skúmanej lokality, venuje štruktúre obyvateľstva Radvane podľa národnosti a podľa náboženského vyznania, ako aj hospodárskemu vývoju v Radvani. Štúdia ponúka veľké množstvo dát, analýz i záverov zo skúmanej lokality a má nezanedbateľnú vedeckú a inšpiratívnu hodnotu. Ako autor a koordinátor výskumu uvádza, práve vývoj v lokalite Radvaň bol inšpiráciou pre vznik projektu, zameraného na skúmanie vývoja miestnych komunít v ďalších lokalitách.

Príspevok Vladimíra Sklenku *Mesto Modrý Kameň – spoločensko-hospodársky vývoj v rokoch 1918–2008* je potrebné hodnotiť pozitívne z hľadiska historiografického. Autor podáva podrobný popis vývoja mesta Modrý Kameň a zaoberá dôležitými udalosťami v histórii tohto mesta v obdobiach rokov 1918–1937, 1938–1945, 1946–1967, 1968–1988 a 1989–2008. Článok sa nezameriava na súvislosti medzi jednotlivými obdobiami a nehľadá príčiny a dôsledky jednotlivých historických udalostí. Tento nedostatok (z pohľadu spoločensko-vedného) však vyvažuje hlboká znalosť histórie mesta a bývalého okresu Modrý Kameň.

Iveta Kontríková publikuje v zborníku dva články. V prvej časti zborníka má príspevok s názvom *Nová Lesná – charakteristiky lokality a miestnej komunity* a v druhej časti zborníka je to príspevok *Vývin rómskej komunity v Novej Lesnej od začiatku 20. storočia*. Autorka si vybrala bezpochyby pre výskum zaujímavú obec. Do roku 1918 tvorili spišskí Nemci 85 % miestneho obyvateľstva, postupne

sa tento počet znižoval do roku 1945 kedy nemecké obyvateľstvo bolo z obce odsunuté (95 % pôvodného obyvateľstva v tomto roku odišlo). Autorka v prvom článku uvádza nielen dostatočne podrobné údaje a informácie o miestnej komunite, ale podarilo sa jej aj zasadiť históriu do súvislostí a vysvetliť mnoho o živote v Novej Lesnej v minulosti s dopadmi na súčasnosť. V druhom článku sa autorka rozhodla zmapovať rómsku komunitu v Novej Lesnej od ranného novoveku do súčasnosti. Pre čitateľa – „neetnológa“ je veľmi zaujímavé prečítať si dobové zápisy z miestnej kroniky o Rómoch, či príbehy a poverý Rómov, ktoré zozbierala autorka.

Janetta Nestorová-Dická sa zamerala vo svojom príspevku na obec *Krásna nad Hornádom* a venuje sa tu *aspektom jej doterajšieho vývoja*. Pod aspektmi vývoja rozumie autorka demografický, hospodársky a priestorový vývoj obce (dnes je to okrajová časť mesta Košice), pričom podrobne skúma najmä prvý a tretí menovaný. Autorka konštatuje oživenie rozvoja obce v 90-tych rokoch, a to v dôsledku suburbanizačného procesu. Tento trend dokladá na viacerých štatistických údajoch. Možno trochu prekvapujúcu pre čitateľa (ne-geografa) je, že autorka až v závere príspevku vyvodzuje závery z výskumu a zasadzuje zistenia do širších súvislostí.

Bystré – charakteristika lokality a miestnej komunity – to je názov príspevku Daniela Klimovského. Po krátkej fyzicko-geografickej charakteristike územia obce Bystré, nasledujú v príspevku kapitoly o vývoji obce *do roku 1918* a *medzi rokmi 1918–1948*, v ktorých autor podrobne opisuje minulosť obce. Pre čitateľa je zaujímavé dozvedieť sa o konflikte evanjelickej a katolíckej časti obce po roku 1930 a tak isto aj o dôsledkoch tohto konfliktu. Informácie tohto typu prezrádzajú obyvatelia komunity len málokedy. Príspevok reflektuje nie

len minulosť a súčasnosť obce samotnej, ale prínosom článku je práve zasadenie tejto histórie a súčasnosti do regionálnych, politických a ekonomických súvislostí.

Martin Fajmon sa zamerával na obec *Kyncelová* (leží neďaleko Banskej Bystrice) a charakteristiky tejto lokality a miestnej komunity. Autor dokladá, že obec je tradične evanjelická, aj keď podľa posledného sčítania obyvateľov je pomer obyvateľov rímsko-katolíckeho vyznania a evanjelického a. v. vyznania už takmer vyrovnaný. Obec zažíva rovnaký trend ako Krásna nad Hornádom – prejavuje sa v nej suburbanizácia. Autor sa podrobne tomuto procesu v obci nevenuje, svoju pozornosť zamerával na historický popis obce. Čitateľ však môže mať dojem, že podrobnosť niektorých podávaných informácií je vzhľadom na tému zborníka bezpredmetná.

Prvú časť uzatvára najobširnejší príspevok celého zborníka od Bohuslava Šalandy *Široký Dúl – stručná charakteristika a sociálne-ekonomické parametry*. Článok nadväzuje, ako hovorí aj sám autor, na jeho monografiu *Česká vesnice Široký Dúl*. Bohuslav Šalanda poskytuje čitateľovi podrobný historiografický, demografický, konfesionálny a aj hospodársky popis obce, ktorý je zasadený aj do regionálnych a spoločenských súvislostí. Autorovou snahou je na príklade obce Široký Dúl vystaviť teoretické základy zmien českého vidieka. Túto snahu autor do značnej miery naplňa a príspevok je významným etnologickým obohatením recenzovaného zborníka.

Príspevok *Stručný náčrt zmien v demografii rodiny v Banskej Bystrici vo svetle sčítania ľudu 1980–2001* od Ivana Chorváta otvára druhú časť zborníka. Autor podáva podrobnú analýzu štatistických údajov, ktoré sa týkajú demografie súčasnej rodiny v Banskej Bystrici s odkazmi na celoslovenské údaje a tendencie. V závere štúdie sa nachádza i nárys dopadov

zmien v správaní sa obyvateľstva, ktoré bude nutné v budúcnosti riešiť.

Viktória Dolinská sa v príspevku o *Španej Doline* – pamiatkovej rezervácii ľudovej kultúry, zamerala na postavu *Jozefa Mistríka*, významného slovenského jazykovedca. Postupne sa Viktória Dolinská venuje historickému exkurzu, rodinnému pôvodu Jozefa Mistríka a nakoniec jeho životu a dielu. Len v troch krátkych statiach autorka píše o v nadpise uvedenej téme, teda o pôsobení Jozefa Mistríka v Španej Doline. V ďalšej časti príspevku sa čitateľ môže dozvedieť o živote Jozefa Mistríka mimo Španej Doliny, a to pomerne mnoho. Otázkou zostáva prečo autorka nevenovala viac priestoru skúmaniu pôsobenia Jozefa Mistríka v rodisku.

Nasledujúci článok pochádza z pera Jaroslavy Syrovátkovej, ktorá sa rozhodla zaoberať *Židovskou komunitou v Libereckém kraji se zaměřením na Liberec*. Autorka článku sa v prvej časti článku venuje histórii židov a židovstva v českých krajinách po dnešok. Táto časť je rozdelená na niekoľko ďalších menších častí (do roku 1918, 1918–1938, 1938–1939, 1945–1989 a po roku 1989). V druhej časti článku sa autorka venuje histórii a postaveniu židovských obcí v Jablonci nad Nisou, Liberci a Turnově, pričom čerpá z demografických a historických údajov a taktiež z vlastných zistení. V poslednej časti sa venuje niekoľkými vetami, s udaním demografických štatistických údajov o počte židovského obyvateľstva, siedmim obciam v Libereckom okrese.

Posledný príspevok v recenzovanom zborníku nesie názov *Nemecká menšina v západnom Rumunsku*, ktorý napísala Teodora Rodica Biriş. V úvodnej časti článku venuje trom etapám osídľovania mesta Arad nemeckým obyvateľstvom. Zamerala sa na výrazné zásahy do života Nemcov – maďarizáciu, rumunizáciu, dopady

2. svetovej vojny a dopady socializmu. V poslednej časti sa autorka venuje vývoju po roku 1989, ktorý bol pre nemecké obyvateľstvo pozitívny z hľadiska zachovávanía a podpory identity. Pre čitateľa je to zaujímavý článok s historiografickou hodnotou.

Ako je z uvedeného exkurzu cez príspevky v recenzovanom zborníku vidieť, zborník prináša pestrú mozaiku pohľadov na odraz spoločenských zmien po roku 1918 na charaktere vybraných miestnych komunít. Príspevky v prvej časti zborníka dodržiavajú stanovenú štruktúru a každý z autorov ju obohacuje o prvky vlastné jeho odbornému zameraniu. Príspevky v druhej časti zborníka sú už tematicky roztrieštenejšie a aj ich úroveň je kolísavá. Všetko to však zodpovedá členeniu zborníka ako aj zámeru, s ktorým vznikol. Editor zborníka v ňom avizuje ďalšie pokračovanie výskumov i série zborníkov z danej problematiky, a to doplnením jestvujúcich zistení o problematiku vývoja náboženských postojov u obyvateľov skúmaných lokalít.

Účastníci projektu Miestne komunity sa vydali na neľahkú, ale veľmi zaujímavú cestu (neľahkú cestu najmä z pohľadu koordinácie a syntetizovania záverov). Držím tomuto sympatickému a otvorenému pokusu o multidisciplinaritu v praxi navyše so zaujímavým zameraním palce.

Lukáš Bomba

Konrad Paul Liessmann: *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění. Praha: Akademia, 2008, 127 stran (z německého originálu *Theorie der Unbildung. Die Irrtümer der Wissenschaftsgesellschaft* vydaného v roce 2006 nakladatelstvem Paul Zsolnay Verlag přeložila Jana Zoubková).*

Důvody, proč by měl číst kritiky současného vysokoškolského vzdělání každý, kdo se pohybuje v sociálních vědách, zdá se, přibývají. Na jedné straně nás obklopují pojmy jako *společnost vědění, informační společnost, investice do vzdělání* nebo *celoživotní vzdělávání*, na druhé straně pocítujeme, že realita je jiná. Česká věda se potýká s restrukturalizovaným financováním, avšak není sama. Problém je po celé Evropě totožný. Všechny nešvary současného stavu pregnantně shrnul (a tím vložil do rukou protestujících vědců pádnou zbraň) do nevelké publikace vídeňský profesor Konrad Paul Liessmann, a to způsobem nebývale otevřeným a kritickým.

Liessmannova publikace v zásadě leží na ose, jejíž orientaci načrtly dvě předchozí práce. Na počátku stojí jako ideál *Teorie vzdělání člověka* Wilhelma von Humboldta, degradující směr dodává *Teorie polovzdělanosti* Theodora Adorna z poloviny 20. století. Jakýmsi zakončením je *Teorie nevzdělanosti* – výsledek politického snažení dnešní Evropy.

Práce nás z počátku uvádí do současné doby, kdy hlavní devízou je vědět, jak vědět. Soutěže jako „Chcete být milionářem?“ se ukazují být tím správným manuálem vědění. Není třeba znát souvislosti, ale v pravou chvíli ze sebe dostat tu správnou odpověď. Odpadá hierarchie hodnot, otázky na Goethova Fausta jsou stejného řádu jako hollywoodské klepy (s. 14). Moderní devízou je efektně použít informace bez hlubšího kontextu a rychle je posléze zapomenout. Hlavní zbraní se tak stává naučit se, jak se naučit tak, aby jedinec mohl v určitou chvíli všechny přesvědčit, že má potřebné znalosti. Je potřeba ohromit (s. 16).

Naproti povrchní vizi stojí opravdové vzdělání, zde prezentované v harmonii s Adornem jako, jak bychom dnes řekli, mít k jednotlivým informacím ten správný